PAVELKA ORSOLYA PETRA*

AZ AFROAMERIKAI ÉS A NŐ ÁBRÁZOLÁSA ELBESZÉLHETŐSÉG ÉS ELHALLGATÁS HATÁRÁN

Kulcsszavak: házasságtörés, afroamerikai, elhallgatás, kulturális másság, diskurzus, nemek, eszményítés, identitás, divatlapok, szerelem, elbeszélhetőség, faji vagy társadalmi előítéletek, erőszak, bosszúállás, romantikus töredékesség, társadalmi regény, társadalmi és politikai normák felfüggesztése, nők elleni erőszak, női emancipáció

AZ AFROAMERIKAI ÉS A NŐ ÁBRÁZOLÁSA ELBESZÉLHETŐSÉG ÉS ELHALLGATÁS HATÁRÁN

Az irodalmi sikert megalapozó történelmi regényeket¹ követően Jósika Miklós izgalmas társadalmi regénnyel keltette fel olvasóközönsége figyelmét. *A könnyelműek* című regénye 1837-ben jelent meg Pesten. A 19. század első évtizedeinek polgárosuló társadalmá pluralizálódó, jellegében, összetételében és elvárásaiban egyre differenciáltabb olvasóközönsége – ideértve az olvasóvá nevelődő hölgyközönséget is – egy tematikájában és szerkezeti megoldásaiban is újszerű művel találja szemben magát. Annnyira modern ember- és társadalomszemlélet húzódik a műben felvetett problémák mögött, hogy nem csak a kortárs, de a mai olvasó számára is aktuálisak és időszerűek lesznek: szerelem, házasságtörés, fajok keveredése a párkapcsolat által (fekete-fehér párkapcsolat), csalódottság és féltékenység miatt elkövetett gyilkosság, bosszúvágyból elkövetett nemi erőszak, önkényes igazságszolgáltatás, a tanulás és utazás pozitív hatásai az újításokra vágyó és törekvő hazafi életszemléletére, gondolkodásmódjára.

Angliai utazások, az angol kulturális, tudományos és politikai törekvések, a londoni arisztokrácia életének bemutatása gyakori elemei a korabeli irodalmi alkotásoknak, ehhez képest ebben a regényben a szereplők cselekvéstarta kitágul, romantikus jellemvonásként említhető az egzotikum megjelenítése egyrészt a távoli kanadai őserdők sűrűjében található kis indián falu helyszínének kiválasztásában és festői leírásában, másrészt annak a beszédmódnak a felépítésében, amelyben a színesbőrű figurája és a nő alakja funkcionálisan szerepelhet.

A kanadai őserdők egzotikus világából és kulturális másságából kiemelt fekete kereskedő és szenvedélyes vadász felfüggeszti mindazokat a faji, társadalmi és politikai normákat, amelyek addig a felszabadult, saját birtokán gazdálkodó, harmonikus szerelmi házasságban élő

* PAVELKA Orsolya-Petra (1983) a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán magyar nyelv és irodalom – angol nyelv és irodalom szakon szerzett diplomát (2003–2007) 2007–2008 között mesterképzésen vett részt a BBTE, BTK Irodalom és társadalom magiszteri programban. 2012 októbertől a BBTE Hungarológiai Tanulmányok Doktori Iskolájának doktorandusza, kutatási területe a 19. század első felének prózairodalma.

1 Jósika Miklós 1836-ban *Abafi* című regényével nyert hatalmas elismerést olvasói és kritikusai körökben egyaránt, ezt követően jelentette meg ugyanabban az évben a *Zólyomi* című regényt.

színesbőrű ember státusát jelképezték, felégeti és háta mögött hagyja mindezt, azzal a céllal, hogy kövesse egyetlen megmaradt ösztönös vágyát, azt, hogy megbosszulja az őt ért sérelmeket: az elárultatást, a megcsalást és nem mellékesen a fehér ember általi, ismételt megaláztatást. Serédi szolgálatába áll és követi őt Európába, először Londonba, majd Erdélybe; egyre inkább háttérbe szorul a másság, a fekete-fehér faji ellentét és különbségek elbeszéltsége, az identitást váltó Motabu Pierre-ként képes asszimilálódni és beleolvadni a mezősegi falu és birtok nyújtotta élethelyzetekbe. A másság hangsúlyosan akkor kerül ismét előtérbe, amikor felfedi kilétét a pincébe csalt és megkötözött Serédi előtt, és a bosszúállást követő harsány kacajban, amely rá vonatkozóan állandó hangjelzőjeként funkcionál, így feleleveníti azokat a szituációkat, amelyekben kiemelten verbalizálódtak a „négerség” ábrázolásának paraméterei.

A londoni arisztokrata nő ábrázolása is számos egzotikus elemből áll. A női emancipációs törekvésekre éppen érzékennyé váló magyar társadalomban Jósika nőolvasói egészen újszerű nőalakokkal, beszéd- és viselkedésmóddal szembesülnek: Idali fiatal, gazdag, özvegyként független, határozott, új szerelemfelfogással rendelkezik, másképpen gondolkodik a férfi-nő kapcsolatról, a házasság intézményéről. Idali egy kapitánytól megismeri Serédi Iván és Ázála történetét, érdekesnek tartja a hősszerelmes fehér európai férfi és az egykori rabszolgalány be nem teljesedhetett szerelmét, ezért szemeli ki Ivánt és hívja meg magához fekete álarcot viselve az ismeretlen férfit operaelőadás után. A Nők és szophismák fejezetben fejti ki nézeteit a hűségre, őszinteségre és mindenkor nyíltságon alapuló kapcsolatról; szerinte a társak nem alá-fölé rendeltségi viszonyban, hanem egyenértékű felekként lehetnek csak boldogok. A szerelmi viszonyaiban könnyelműnek tűnő női figurát olyan örvénybe taszítja a cselekménybonyolítás során a narrátor, melynek függvényében teljesen átminősül a könnyelműség fogalma; ő lesz a regény legborzasztóbb tapasztalatait megélt figurája, ő fogja „ártatlanul” elszenvedni Motabu bosszúját, ő lesz a bosszú kivitelének eszköze, alanya és áldozata. Megdöbben az, ahogyan a bosszúállás pillanatában a narratori beszédmódból kioldódnak azok a pillérek, amelyek mindaddig a kivételes, új gondolkodásmódú, újszerű tapasztalokkal bíró nőről szóló diskurzust fenntartották, a változás után a hősnő már csak marionett, a bosszúállónak kiszolgáltatott báb alak. A regény alaptörténetében nem tér vissza a korábbi beszédmódban megteremtett figura, a szerző választáshelyzetekbe kényszerített, megosztott szerepekben vívódó nőt jelenít meg: mulatt gyereket hoz a világra, így a nyilvánosság előtt sohasem élheti meg igazán anyaságát, a fogantatás körülményeit nem tudja eltitkolni, másrészt szembesülnie kell férje megváltozott érzelmeivel, és éppen ennek következtében le kell mondania gyermekéről; nevelőszülőkre bízza. A gyermek minden anyagi támogatást megkap, csak éppen szülői szeretetet nem.

A könnyelműek mindennek ellenére mégsem csupán egy bosszúállás története. Jósika első társadalmi regényének fejezetei különálló darabokként egy férfidiskurzusnak lesznek a részei, amelyen belül az elmondás és elhallgatás, megmutatás és elrejtés, kijelentés és sejtetés játékában aktuális kulturális és társadalmi problémákat tár olvasói elé. Milyen erkölcsi normák határozzák meg annak a diskurzusnak a korlátait, amelyen belül elbeszélhetővé válik az agresszivitás, a bosszúállás, a nemi erőszak? Mennyiben lesz fontossá a másság megmutatása? A színesbőrű ember és a nő megjelenítésének problematikussága milyen pontokon kapcsolható a nemi könnyelműség, a viselkedés és a megjelenítés individuumaikra kiható vetületeihez?

Jósika Miklós keretes narratív struktúrába helyezi átlagosnak kevésbé nevezhető szereplőit. A kerettörténet figurái az 1830-as évekre jellemzően világot járt, tapasztalt, boldog fiatalok, akik műveltségüket utazásaik során bővítették, Erdélyből indulva, Londonon keresztül,

Amerikába jutnak el. Árkosi Lajos és George Londonban ismerkednek meg, majd együtt utaznak Kanadába. Utazás előtt egy este a mulatt fiatalember egy emlékiratot nyújt át barátjának, amely születése történetét mondja el. Az emlékiratban foglalt események képezik a regény fő cselekményszálát, a címszereplő könnyelműek tapasztalatait. A történet Kanada igézően gyönyörű helyszínén veszi kezdetét, hozzávetőlegesen harminc évvel korábban a kerettörténet hőseinek odaérkezte előtt, mintegy fordítottan leképezve Lajos és George utazásának fizikai állomásait. Québec környékén egy indián falu, Kochenowaga hétköznapijába csöppenve ismerjük meg Gurut, az indián varázslóasszonyt, a szerezcsen, kereskedelemmel és vadászattal foglalkozó felszabadult és jó anyagi helyzetben levő Motabut. A Regnault családnál vendégeskedő és örökösödési pert intéző, erdélyi származású Serédi Iván és Motabu gyönyörű felesége, Ázála egymásba szeretnek, a titokban hazatérő férj Gurutól tudomást szerez a házasságtörésről, a fehér férfi szeretőről, leszúrja feleségét és a ház körül leskelődő Gurut is megöli, majd rájuk gyújtja a házat. Motabu bosszút fogad, Pierre álnév alatt a hazautazó Serédi szolgálatába áll. Londonban hosszabb ideig tartózkodnak az Erdélybe való hazautazás előtt, időközben Iván megismerkedik Idalival, a szabadgondolkodású fiatal özvegygel, összeházasodnak és együtt érkeznek erdélyi birtokára, egy mezősegi kastélyba. Amikor Iván élete legboldogabb pillanatait éli meg, Motabu bosszúvágya a tetőfokára hág; farkasvadászatra hívja Ivánt, csellel a pincébe zárja, felfedi valódi kilétét és a rajta esett egykori sérelmeket úgy boszszulja meg, hogy a szerelmes feleség figyelmét kijátszva vele tölt egy órát. A bosszú kegyetlen Motabu részéről, Idali nagy árat fizet Serédi egykori kalandjáért Ázálaival. Ezt követően viszsztatér a pincébe, ott Iván lelövi. A házaspár elhagyja Erdélyt, Londonban próbál új életet kezdeni. Idalinak mulatt fia születik, George. Nevelőszülőkre bízják. Iván halála után Idali magához veszi hétéves fiát és Idával, Ivántól született lányával Kanadába költöznek.

Az összetett kerettörténet lezárásában két mozzanat különül el, George visszatér Kanadába, ahova magával viszi Lajost is, így annak ifjúkori álma megvalósul; a második keret záróegységében Jósika Erdélyében, az országgyűlés évében fiatal emberek egy mellettük elhaladó kocsi utasairól beszélnek; Ida és férje, Lajos utaztak a kocsiban.

Jósika az írói életmű egészét tekintve egyedülálló szerkezeti megoldást használt ebben a regényben. A szövevényes, kalandos cselekmény világa nem egységes, négy nagyobb, egymással laza kapcsolatban álló fejezetbe sűríti a történeteket, a részek címmel és mottóval kétszeresen reflektálnak a részben történetekre. *A két csontváz* fejezet mottója egy átok szövege „*Ropog, csattog irtózattal,/ Küzd a láng agg sudarakkal./ A táj füstöl övedzve,/ Nyög és fő lángtengerbe*”², az olvasói elvárásokat kielégítő romantikus világkép elemei jelennek meg, ugyanakkor a fejezet eseményeinek a parafrázisaként is kitűnően értelmezhetők. Az *Atalanta* fejezet Vörösmarty-mottóval indít: „*A tenger iszonyú,/ Ha mélyét felveti,/ Midőn hullámai/Vad szélvész kergeti*”³ – az elmaradhatatlan tengeri vihar festői monumentalitása és Motabu lelki vívódásának plasztikus képe. A *Nő és sophizmák* fejezet Holló-idézete a „könnyelműek” első találkozásának lírai megfogalmazása, a női gondolkodásmód egy (feltételezett) változatára utal, a szenvedélyességre, pillanatnyi örömek megragadására: „*Mely gyönyört az óra ád,/ Úgy tekintsd*

2 JÓSIKA Miklós: *A könnyelműek*. (1837) Franklin-Társulat, Bp., 1911. 26.

3 Uo. 98.

mint rózsafát,/ melynek kurta ifjúsága,/ Hervadandó szép virága"⁴. Végül *A pince* című fejezet Tóth Lőrinc-mottója „... *Te élni és szenvedni fogsz*”⁵ – a bosszúállás lélektani mélységeit jelzi. A világkép tagoltságát fokozza a fejezetek kisebb részekre osztása, amelyeknek „címe” egy-egy félmondat, kifejezés a szövegből. A narratív szerkezet nem a belső tagoltság miatt minősül egyedülállónak, sajátossága abból fakad, hogy nem csupán szokásos módon szól (ki) olvasóihoz, hanem négy paratextussal is szorgalmazza regénye olvashatóságát és értelmezhetőségét: regényt indító jegyzetet, bevezetést, a negyedik fejezet előtt figyelmeztetést és befejezést csatol a narratív szerkezethez.

A paratextusokra azért van szükség, mert Jósika új műfajjal próbálkozik, és magyar olvasóközönsége nincs a társadalmi regények olvasásához szokva,⁶ továbbá kuriózumértéke van a színesbőrű figura szerepeltetésének, Amerika színhelyül választásának, a könnyelműség kulturális, társadalmi és mélylélektani ábrázolásának. A magyar olvasóközönséget alig fél évvel korábban két történelmi regényével megnyerő író a *Jegyzetben* már tudatosan egy differenciálódó olvasóközönséget szólít meg, számít arra, hogy vannak a külföldi regényirodalomban jártas olvasói is; számukra előrebocsájta, hogy akár olvasatlanul is hagyhatják a bevezetést és befejezést. Ebben a gesztusban az is benne rejlik, hogy Jósika egy széles körű olvasóközönséget igyekezett megnyerni és igényeiket kielégíteni, továbbá a regényírás fiktív oldalát is hangsúlyozza. Erre a fikciós játékra tér vissza a *Figyelmeztetésben*, amikor jelzi, hogy a Mezőségre jellemző földrajzi, tájegységi adottságokat mintául véve teremtette meg regényében a helyszínt: „*A negyedik részben előjövő mezőségi falut hiába keresné az olvasó Erdélyben; én ezen leírásban a Mezőség physiognomiáját s characterét igyekeztem eltalálni...*”⁷

A *Bevezetés* és *Befejezés* a polgárosuló Erdély idejébe vezeti az olvasót, a haladás, a lehetőségek, változtatások, reformok korszaka, amelyben Árkosi Lajos, a külföldet járt, tapasztalt mintapolgár mintegy ellentéte lesz a belső eseménysor könnyelmű figuráinak. Árkosi alakja azért is fontos, mert metaolvasója lesz a belső cselekménysornak, az az abszolút olvasó, akit a *Jegyzetben* kíván magának a regényíró, olyan olvasó, akit előítéletektől mentes magartása segít a nem mindennapi, merész történet befogadásában.

George, a belső cselekménysor narrátora, átadja Árkosinak azt az emlékiratot, amely származásának történetét meséli el, viszont a mulatt férfi diskurzusa mindvégig reflektálatlan marad; ha valóban ő lenne az események fő elbeszélője, reflexióival lenne tele élettörténete, másrészt föltes tudással bír olyan eseményekről, mozzanatokról, melyeket George nem ismerhet; ezt Fried István arra vezeti vissza, hogy az emlékirat beszélőjének (George) nézőpontja a sokat olvasott, az irodalomban jártas Jósikáé, aki még nem mozog teljes biztonsággal a bonyolultabb regényszerkesztés terepén.⁸

4 Uo. 144.

5 Uo. 200.

6 Jósika Miklós előtt a társadalmi regény műfajával próbálkozóak nem igazán jutottak célba, néhány példa: Kazinczy Ferenc, Vitkovics Mihály érzelmes levélregénye, Kármán József *Fanni hagyományai*, Petrichevich Horváth Lázár *Az elbűjdosott* és Fáy András *Bélteky-ház* című művekre gondolok. Lásd FRIED István: *A könnyelműek* (Jósika Miklós regényének értelmezése). Irodalomtörténeti Közlemények XCIV (1990). 5–6 szám. 650.

7 JÓSIKA: i. m. 201.

8 Lásd FRIED: i. m. 654.

A feketebőrű ember ábrázolása kulturális, történelmi és irodalmi jelenség⁹, a felszabadult afroamerikai, királyi vérből származó Motabu figurájának diskurzusa a pincefejezetben telítődik kérdésekkel és sejtésekkel leginkább. Az elhallgatás és az elbeszélés narrátori játéka legintenzívebben ebben a részben figyelhető meg: a bosszúállás néma felvezetésében, a nemi erőszak pusztá jelzésében (el nem beszéltségében). Az identitásváltás, szerepcsere egyetlen apró gesztusban jelzi a másság leplezésének szándékoltságát, Motabu Serédi parfümjét használja mielőtt bemegy Idalihoz, ezt követően egyórányi esemény nem kerül szövegesen a regény folyamába. A diskurzus megszakítása, az elnémulás a romantikus töredékesség és idealizálás megoldását villantja fel, másrészt arra a 19. századi kulturális jelenségre utal, hogy egyszerűen nincs nyelvi háttér és szokásrendszer arra vonatkozóan, hogy erről a témáról beszélni lehessen. Abból, hogy a regényben az elhallgatás címkeje alatt történik utalás a nemi erőszakra, arra következtetnek, az intimitás nyelvi megjelenítése tabukérdésnek számított. Tételesem fel nem tett kérdések aktivizálódnak: a faji különbözőség jegyeinek fel(nem)ismerése, az, hogy nem veszi észre a nő a másságot, a bosszút álló férfi olyan gyengéd, mint a boldog, szerelmes férj, az, hogyan lehessen feldolgozni a traumákat, ha nem beszélnek róla.

Az elbeszélés és elhallgatás, a hiányzó nyelvi kód és szokásrendszer hiánya magyarázza Jósika rasszistának ható¹⁰, voltaképpen rákérdező beszédmódját abban is, ahogyan Ázála figuráját: „...Ázála, – ha szabad szerencsen hölgyről így szólani, gyönyörű teremtés volt... Arcza ezen érdekes nőnek gömbölyű volt, vonásai bár kerekdedek s afrikai eredetét előtűntetők, majdnem finomaknak nevezhetők, a nélkül, hogy a legkisebb részben szabályosak lettek volna... minő szép lehet egy fekete hölgy...”¹¹, a feketebőrű nő és fehér férfi kapcsolatát „...én képes lennék e fehérért mindent tenni... Egy fehérért, az egykori rabnő!... Iván leereszkedik, ő egy feketét emel föl magához, ő lábbal tiporja a fehérek előítéletét...”¹² filozofikus mélységgel ábrázolja.

A diskurzuselemzés számára a 19. századi sajtótermékek vizsgálata nemcsak azért válik érdekessé, mert a Jósika-művek korabeli fogadtatásának dokumentumai, főként a folyóirat-irodalomra gondolva az itt megjelenő kritikák szorosan kapcsolódnak a recepció folyamatához, hanem azért is, mert a korra jellemző beszédmódra, a tematikus választásokra, a kényesebb problémák verbális megjelenítésére vagy mellőzésére, az olvasók érdeklődési irányaira is ráláthatunk általuk.

A regény alternatív olvasataként megvizsgáltam két divatos lap, *A könnyelműek* regény megjelenésének évéhez közeli évfolyamait, választásom az *Athenaeum* és a *Rajzolatok* periodikákra esett.

Az 1837 és 1843 között megjelenő *Athenaeum* sokszor közöl mutatóványokat Jósika Miklós megjelenés alatt levő műveiből, az 1837. évi első és második számban három rövidebb részt *A könnyelműek*ből: az első töredék Leónát mutatja be: a szövegben a szobájában hírlapot olvasó lány szerelmi csalódása, anyagi tisztasága, szeretetre méltó volta körvonalazódik. A

9 Fried István tanulmányában, a kortárs kritikusok, Aggfi és Nagy Ignác cikkeiben is kitűnik, fontosnak tartják megemlíteni Jósika külföldi mintáit, a négerábrázolás is alapvetően mintakövetés volt: Voltaire *Vadembere*, Sue *Atar Gull*-je, Hugo *Bug Jargal* feketebőrű figurái. Lásd FRIED: i. m. 649.

10 „...vannak esetek, hogy afrikai nőtől egészen fehér gyermekek születnek, kiket ők – fájdalom! Dicselkedve fitogtatnak...” JÓSIKA: i. m. 17–18.

11 Uo. 46–47.

12 Uo. 66–67.

második ízelítő középpontjában Ázála figurája áll. A kanadai éjszakában Guru meglesi a házasságtörőket, a gyönyörű színesbőrű nő, Ázála és az európai, fehér bőrű Iván titkos találkozását, és kihallgatja a nő gyötördését a szenvedélyes szerelem és a hátatелjes szeretet közötti választás nehézségéről. A harmadik részlet a pincejelenet azon eseményeire összpontosít, amelyben Motabu felfedi kiletét a pincében megkötözött Ivánnak, és sejtelmesen előrejelzi bosszújának célját és a bosszúállás módját: „...nőd téged várva pihen; a' szoba sötét; szerelme vak és lángoló”¹³. A regény publikált változatában Leóna alakja és a pincejelenet a negyedik fejezetben olvashatók, Ázála bemutatása az első fejezetből van, kérdés, hogy miért éppen e három részlet jelenik meg a lapban. A narrátori diskurzus jellege tükröződik a részletek kiválasztásában is, úgy bemutatni az eseményeket, hogy azt csak sejtetve, a megértést mintegy a fantáziáját használó, figyelmes, és merész következtetésekre vállalkozó befogadóra bízva, felbontott időrendben, ok-okozatiságuktól megfosztottan, mozaikszerűen felvillantani a szerelmi csalódást, a feketebőrű nő és a fehér férfi viszonyát, a házasságtörést, az elfogult szenvedélyesen szerelmes nőt, az áldozatot, a kíméletlen bosszúállást.

Ezt követően a Játékszíni krónika rovat bejegyzéseit figyeltem meg, ezekben ugyanis címszerűen bukkantam amerikai, illetve színesbőrű tematikájú színházi előadások tényére: 1837. szept. 19-én *Amerikai*, 1839-ben jan. 15., *Fekete asszony*, feb. 25., *Fejér és fekete*, szept. 20., *A' mexicói vőlegény*, szep. 30., *A' rabszolgák*.

A Munkácsy János szerkesztésében 1835 és 1839 között megjelenő *Rajzolatok A' Társasélet és Divatvilágból* népszerű közönségsszervező, kor- és közönségigényt kielégítő divatlap számaiban kerestem olyan írásokat, amelyek a feketebőrűek kultúráját, a nők helyzetét, az erőszakot, a bosszúállást vagy Jósika Miklóst érintették¹⁴. Anglia mint követendő minta gyakori a divatlapokban, az angliai szokások bemutatása szintén, és különböző angol művek fordításai is olvashatók az egyes lapszámokban. A nők mint potenciális olvasók, illetve mint a polgári emancipációs törekvések központi faktorai sokszor lesznek a cikkek direkt vagy indirekt szereplői, címzettjei: az angol nőket bemutató cikk akár Idali életmódjának parafrázisaként is olvasható, a színházjárás, lovaglás, tánc, nagy szabadság átélése, csupán szolgák kíséretében; másik eset: a férjére féltékeny hölgy salétromsavval önti szembe a varró lányt, akiben szerelmi vetélytársat sejt; van ott boszorkánytörténet; vannak limai hölgyek, egyiptomi fellah nők, van szeszélyes színésznő is, akit a szomszédok elűznek a bérházból.¹⁵ Feketebőrűekre vonatkozóan két érdekes cikkre bukkantam, az egyikben temetkezési módjukról szól a cikkíró, jegyzetben szatirikus-rasszista gondolatokat megfogalmazva.¹⁶ Az egyveleg hírek rovatban egy Új-Dél-Walesben történt gyilkosság kiderítésében egy szerezsen „törvényszolga” (jogász) jár sikerrel, aki ízeleli, elemzi a jeleket, nyomokat, így találja meg a meggyilkolt gazda elásott holttestét. A cikk jegyztírója pozitív értékelésben emeli ki a történet hitelességét, mint a „vad em-

13 *Athenaeum*, 1837. január 1., 1. sz. 6–8.; január 5., 2. sz. 12–14., 14–16.

14 *Rajzolatok* 1836. 34. sz. Báró Jósika Miklós arcképét közli, az 1837. évi 14. és 39. számokban két kritika jelent meg Jósika két történelmi regényéről és a vizsgált társadalmi regényről, a szerzők Nagy Ignác és Aggfő pozitívan bírálták a műveket

15 Uo. 1835. 8. sz., 1836. 25. sz., 71. sz., 87. sz., 100. sz., 103. sz.

16 Uo. 1835. 28. sz.: „Beh, rossz fizikusok a feketék, ugye?” „Ugy e, fejér atyámfiai, nekünk nincs oly finom tapintásunk, s oly fájdalmas bőrünk, mint fekete bátyáinknak?”

berek érzékinek élességéről szóló példát”.¹⁷ Agresszivitásra, bosszúból elkövetett cselekedetekre nem vagy csak ritkán, metaforikus környezetben bukkantam, cikk szól a verés szokásáról különböző népeknél, többször tudósítanak az öngyilkosság leghajmeresztőbb eseteiről, egy írásban fizikai bántalmazásról, gyilkosságról lehet olvasni, de kiderül, hogy csupán a cikk-író egy rémálomról van szó, tehát fiktív a történet.¹⁸

Ezek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a sajtóban nem volt jellemző az agresszió elbeszélése, mind a nők, mind a színesbőrűek esetében inkább külsőségekben, ismertetésekben merült ki az alakok és másságuk bemutatása, ilyen megvilágításban is újszerűen hatottak Jósika feketebőrű szereplői és nőalakjai, a felvetett kérdések, amelyeknek megkonstruálásához, illetve olvasói befogadásához a divatlapokban nem voltak minták, bejáratott beszéd-módok.

Összefoglalásként: A *Regény és regényítészet* című munkájában Jósika azt állítja, hogy a jó regény érdekes, erkölcsi tant tartalmaz, feszítően és mulattatva előadott tanulságos történet, melynek olvasása gyönyör, emellett a regény a valóságnak és a költészetnek olyan arányú keveréke, melyben valószerűség, közérkölciség és eszményítés harmonizál, hiszen a művészet nem a nyers mindennapiság.¹⁹ Ennek fényében vizsgálva a tizenegy évvel korábban megírt regényét, alapvetően a kettős keretes és paratextusokkal átszőtt narratív szerkezetben felépített diskurzust, elmondható, hogy méltán fogadhatta pozitívan a kritika az új regénytípust, hiszen társadalmi regényében jól sikerült mind a társadalomrajz, mind egyén és társadalom viszonyának ábrázolása.

AFRO-AMERICAN AND WOMAN REPRESENTATIONS ON THE BOUNDARY BETWEEN NARRATABILITY AND CONCEALMENT

Keywords: *adultery, Afro-American, concealment, cultural diversity, discourse, gender, idealization, identity, literary magazines, love, narratability, race or class prejudice, rape, revenge, romantic fragmentation, social novel, suspension of social and political norms, violence against women, women's emancipation.*

The Frivolous by Jósika Miklós is not only a story of revenge. The nineteenth century social novel's four chapters are like separate pieces of a man discourse within which current cultural and social issues are revealed in the swinging act of narration and concealment, statement and intimation, showing and hiding. What moral standards define the limits of the discourse within which it becomes narratable the aggression, the revenge or the rape? To what extent is it important to discuss otherness, diversity? The Afro-American Motabu's representation or Idali's, the aristocrat from London, are problematic, so how

17 Uo. 1835. 29. sz.

18 Uo. 1835. 16. sz. 93–94. Nagy Ignác *A' borzasztó éj* című írásából kiemelném egy, a Jósikához hasonlóan megjelenített agresszív viselkedésmód verbális előadását: két férfi egy harmadikat hajánál fogva hurcolt a szobában „*arckaikon vad bosszúvágy, tüzes szemeik halált lövelltek áldozatjukra, s jajgatásaira ördögi gúnykacajjal felelének; kezeikben éles tőr villogott, iszonyú káromlások közt emelék azt föl, s végre- csak a meggyilkoltnak halálos hörgését hallám.*”

19 Lásd JÓSIKA Miklós: *Regény és regényítészet*. (Írta Eszther sat. szerzője) h. h., k. n., 1858. 45–47.

could this controversial representation be linked to the projections of sexual frivolity and behaviour affecting the individual?

REPREZENTAREA AFRO-AMERICANULUI ȘI A FEMEII ÎNTR-UN NARABILITATE ȘI TĂINUIRE

Cuvinte-cheie: *adulter, afro-american, tăinuire, diversitate culturală, discurs, gen, idealizare, identitate, reviste literare, dragoste, narabilitate, prejudicii de rasă sau clasă, viol, răzbunare, fragmentare romantică, roman social, suspendarea normelor sociale și politice, violență împotriva femeilor, emanciparea femeilor*

Ușuraticii, romanul baronului Miklós Jósika nu este doar o narațiune a răzbunării. Cele patru capitole ale romanului social din secolul al XIX-lea pot fi interpretate ca piese separate ale unui discurs masculin în care actuale aspecte culturale și sociale sunt evidențiate în actul pendular de narațiune și tăinuire, afirmare și enigmă. Ce standarde morale definesc limitele acelui discurs în care agresiunea, răzbunarea sau violul pot fi narate? În ce măsură este important a discuta despre diversitate? Reprezentarea nuanțată și controversată a afro-americanului Motabu, sau a aristocratei londoneze Idali prin ce aspecte se leagă de probleme de frivolitate sexuală și comportament ce afectează individul?